

TRAKYA'DA KLASİK TARIMA ALTERNATİF : TARLA SEBZECİLİĞİ

Yrd.Doç.Dr.Okan GAYTANCIOĞLU¹

Yrd.Doç.Dr.Murat DEVECİ²

1. GİRİŞ

Trakya bölgesi, Türkiye yüzölçümünün % 3.1'lik gibi küçük bir bölümünü kaplamasına rağmen tarımsal üretim ve birim alandan alınan verim açısından ülkenin önde gelen bölgelerinden biridir. Bölgedeki arazilerin büyük bir bölümü tarla tarımına elverişlidir. Ekolojik açıdan birçok ürünün yetişmesine uygun olmasına rağmen bölgede uzun yıllardan beri ayçiçeği-buğday tarımı yapılmaktadır. Üreticilerin bu ürünlerin tarımında uzmanlaşması yanında bu ürünlerin hasadından sonra önemli bir pazarlama sorununun bulunmaması bölgede ayçiçeği-buğday münavebesinin yapılmasının en önemli nedenleri arasındadır.

1999 yılı verilerine göre Türkiye buğday üretiminin yaklaşık % 10'u ayçiçeği üretiminin % 60'ını karşılayan bölge üreticileri, üretilen ürünlerin önemli bir kısmını satın alan TMO ve Trakyabirlik gibi kurumların zamanında alım yapmaması, düşük fiyatlarla alım yapması, kuraklık ve kötü hava koşulları gibi nedenlerin yanında, buğdayda süne ve ekin kurdu (zabrus) zararlısı gibi nedenlerle bu iki ürüne alternatif arayışına girmişlerdir. 1980-1999 yılları arasında buğday ve ayçiçeğinden sonra tarımı en çok yapılan ürünler arasında arpa ve şekerpancarı gelmektedir. Üreticiler arpa ve şekerpancarı dışında başka ürünlerin tarımına rağbet etmemişlerdir. Bu ürünler de hiçbir zaman buğday ve ayçiçeğine alternatif olacak bir ekilişe ulaşamamıştır.

Trakya bölgesinde buğday ve ayçiçeği tarımının uzun yıllardır devam etmesi ülke buğday ve ayçiçeği üretimi açısından önemli gibi görünmesine rağmen etraflıca incelendiğinde gerek üreticiler gerekse ülke açısından önemli bazı sakıncalar doğurmaktadır. Bunlardan en önemlisi genelde buğday tarımının sona erdiği ay olan Temmuz ayından, ayçiçeği tarımının başlayacağı Nisan ayına kadar yaklaşık 9-10 aylık bir süre bölgedeki tüm tarlalar boş kalmaktadır. Bu süre içerisinde boş kalan bu arazilerde bazı ürünlerin tarımının yapılabilmesi mümkün olduğu halde araziler sonbahar sürümü dışında işlenmemektedir. Halbuki Trakya bölgesi ekolojik açıdan birçok ürünün yetişebileceği bir iklim ve arazi yapısına sahiptir. Özellikle tarla sebzeciliği açısından son derece uygun koşullara sahiptir.

Bölgede tarla sebzeciliği, arazilerin işlenmediği Temmuz-Nisan aylarında özellikle sulanabilir arazilerde üretici gelirini arttırabilecek bir tarım şeklidir. Bölgede sulanabilir arazi varlığı da toplam tarla arazilerinin yaklaşık % 40'ına yakın olmakla beraber halen sulanan araziler toplam arazilerin % 11.6'sıdır

Sulamaya müsait arazilerin tarla sebzeciliğine uygun olmasına rağmen bölgede yapılan sebze tarımı tüm ekilen alanların % 1'ini oluşturmaktadır (Anonim, 1999).

Bu çalışmada buğday tarımının bittiği Temmuz ayından, ayçiçeği tarımının başlayacağı Nisan ayına kadar geçen sürede bölgede tarla sebzeciliğinin yapılabilmesi için gerekli koşulların neler olduğunu araştırmak amaçlanmıştır. Bu amaçla bölgeyi oluşturan illerde (Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ) üretici düzeyinde bir araştırma yaparak, üreticilerin tarla sebzeciliği yapmama nedenleri ile tarla sebzeciliği yapabilmesi için beklentilerinin neler olduğu bu çalışma ile belirlenmeye çalışılmıştır.

Üreticilerin, arazilerinin boş kaldığı aylarda tarla sebzeciliğine yönelmesi gerek üretici gelirinin artmasına gerekse ülke ekonomisine katkıda bulunacaktır. Ayrıca üretimin artması tüketici düzeyinde fiyatların

¹ T.Ü Tekirdağ Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü

² T.Ü Tekirdağ Ziraat Fakültesi Bahçe Bitkileri Bölümü

düşmesine de neden olabilecektir. Bu nedenle sadece Trakya bölgesinde değil bu tip üretime müsait tüm bölgelerde tarla sebzeçiliğinin yaygınlaşması, devlet tarafından teşvik edilmesi gereken bir tarım politikası uygulaması olabilecektir.

2. MATERYAL ve YÖNTEM

2.1 Materyal

Araştırma materyali birincil ve ikincil veri kaynaklarından toplanmıştır. Trakya bölgesinde (Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ) yer alan üreticilerden anket yoluyla elde edilen bilgiler ile Trakya ve Türkiye meyve ve sebze pazarlamasında rol oynayan en önemli kuruluşlardan birisi olan Edirne, Keşan, Kırklareli, Çorlu ve İstanbul Bayrampaşa Sebze ve Meyve Halinde toptancı düzeyinde yapılan anketler, araştırmanın birincil verilerini oluşturmaktadır. Bu verilerin tamamı karşılıklı görüşme yöntemiyle elde edilmiştir.

Sebze ekilişi, üretimi, tüketimi ve ekonomisi alanında yapılmış her türlü basılı araştırma, kitap ve istatistikler, literatür taraması yapılarak elde edilmiştir. Ayrıca çeşitli kuruluşlarının (İstanbul Meyve ve Sebze Komisyoncuları Derneği, DİE, Tarım Bakanlığı) konu ile ilgili verileri araştırmanın ikincil veri kaynaklarını oluşturmuştur.

2.2 Yöntem

Araştırmada incelenecek kitle iki grupta bulunduğu için iki tip veri toplama yöntemi uygulanmıştır. İlk olarak, Trakya'da az da olsa yapılan tarla sebzeçiliği sonunda elde edilen ürünlerin kimler tarafından satın alındığını ve pazarlandığını tesbit edebilmek için bölgede bulunan meyve ve sebze hallerindeki toptancılardan bilgi toplanmıştır. Bölgedeki meyve-sebze hallerindeki toptancılarla "tamsayım" yapılarak görüşülmüştür.

- Trakya bölgesinde yapılan tarla sebzeçiliğinin boyutlarını, bölgelere göre özelliklerini ortaya çıkarabilmek ve üreticilerin tarla sebzeçiliği yapabilmek için beklentilerinin neler olduğunu tespit edebilmek için üreticilerden anket yoluyla bilgi toplanmıştır.

Trakya bölgesi 3 il, 25 ilçe ve 721 köyden oluşan büyük bir bölge olduğundan Trakya bölgesini temsil edecek örnek kitlenin de oldukça fazla üreticiden meydana geleceği düşünüldüğünden örnek hacmini daraltma yoluna gidilmiştir. Bu amaçla tarla sebzeçiliğinin yapılabilmesi için gerekli koşullardan biri olan "sulama suyu"nun bulunduğu köyler, Edirne, Tekirdağ ve Kırklareli Tarım İl Müdürlükleri ile temasa geçilerek saptanmış ve ana kitleye dahil edilerek bu populyasyondan örnek çekilmiştir. Bu şekilde oluşturulan sonlu populyasyona ilişkin parametreler hesaplanarak aşağıda verilmiştir.

$N = 364$ (Trakya bölgesinde sulu tarım yapılan köy sayısı)

$\mu = 1668.94$ da (yerleşim yeri başına düşen ortalama sulu tarım arazisi)

$\sigma = 1272.38$ da (populasyon standart sapması)

Yukarıdaki verilere göre örnek hacmi aşağıdaki formüle göre saptanmıştır (Cochran, 1963 ve McClave ve Benson, 1988). Örnekleme hatası (veya tahmin hatası) aritmetik ortalamının (μ) yani yerleşim yeri başına düşen ortalama sulu tarım arazisinin % 10'u kabul edilmiştir. Diğer bir ifadeyle çekilen örneğin aritmetik ortalaması populasyon ortalamasından % 10 farklı olabilecektir (Arıkan, 1995). Diğer yandan örnek ortalamasının bu sınır içerisine düşme olasılığı % 90 olarak kabul edilmiştir.

$$n = \frac{[z_{\alpha/2} \cdot \sigma / D]^2}{1 + 1 / N \cdot [z_{\alpha/2} \cdot \sigma / D]^2}$$

Formüle göre yapılan hesaplama sonucunda 110 köyde araştırmanın yapılması gerektiği ortaya çıkmış, her köyde 3 üreticiyle görüşülmesi yeterli bulunmuş ve böylece 110 yerleşim yerinde 330 anket yapılmıştır. Yapılan örnekleme sonucunda örnekleme kapsamına giren 110 yerleşim yeri Trakya bölgesini oluşturan 3 ilin (Tekirdağ, Edirne ve Kırklareli) 1999 yılı sulu tarım arazilerindeki oranlarına göre, oransal örnekleme yöntemi ile dağıtılmış ve örnekleme kapsamına giren üreticiler tamamen rastgele seçilmiştir.

Tüm veriler, konularına uygun anketler hazırlanarak elde edilmiştir. Toplanan veriler gözden geçirilerek bilgisayarda çeşitli programlar (Excel, SPSS, vb.) yardımıyla hazırlanan veri tabanlarına yüklenmiştir.

3. ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu çalışmada Trakya bölgesinde tarla tarımı yapan 330 üreticinin tarla sebzeçiliği hakkındaki düşünceleri incelenmiştir. Bu incelemenin amacı,

- Trakya bölgesindeki tarla sebzeçiliğinin potansiyelini öğrenmek,
- Üreticilerin, tarla sebzeçiliği yapmaları önündeki engelleri araştırmak,
- Tarla sebzeçiliğinin alternatif ürünlerle (buğday, ayçiçeği, ş.pancar ve çeltik) karşılaştırmalı ekonomik analizini yaparak tarla sebzeçiliğinin üretici gelirine olabilecek etkilerini tespit edebilmek şeklinde özetlenebilir. Bu amaçlar çerçevesinde yer alan araştırma bulguları çeşitli konu başlıklarında toplanmıştır.

3.1 Üreticilerin Tarla Sebzeçiliği İle İlgili Durumları

Trakya'da tarla sebzeçiliği pek yaygın değildir. Araştırma, sulanan arazilerde yapılmasına rağmen, üreticilerin önemli oranda su istemeyen, bölge için klasik bir üretim biçimi olan ayçiçeği-buğday tarımından vazgeçemedikleri görülmektedir. Sürekli tarla sebzeçiliği yapan üreticiye pek rastlanılmamıştır. Üreticiler arazilerinin tamamı yerine arazilerinin bir bölümünde (genelde 5-15 da) tarla sebzeçiliği yapmaktadırlar. Daha geniş alanlarda tarla sebzeçiliği tarımı hem riskli olmakta hemde işgücü gerektirmektedir.

bölgede sebzeçilik, daha çok bahçe sebzeçiliği şeklinde yapılmaktadır. Bu şekildeki sebzeçilik de ticari amaçlı değil daha çok mutfak ihtiyaçlarını dönemsel olarak gidermek için yapılmaktadır. Bahçe tarımında yazlık olarak domates, biber, patlıcan, kavun ve karpuz, kışlık olarak ise ıspanak, lahana ve pırasa tarımı yapılmaktadır.

3.1.1 Trakya Bölgesinde Tarla Sebzeçiliği Yapılma ve Yapılmama Nedenleri

Araştırma kapsamındaki üreticilerin %27.7'lik bir bölümü tarla sebzeçiliği yaptıklarını, % 72.3 gibi büyük çoğunluğu ise bugüne kadar hiç tarla sebzeçiliği yapmadıklarını ifade etmişlerdir. Tarlalarında sebze yetiştiren üreticilerin de (% 27.7'lik oranı oluşturan kitle) sürekli tarla sebzeçiliği yaptıkları söylenemez. Çünkü ekonomik anlamda tarla sebzeçiliği yapan üreticilerin bu tarımı sürekli sürdürmesi gerekir. Yani tarla sebzeçiliğinde uzmanlaşan üreticilerin oranı % 27.7'lik oranın çok daha altındadır. Tarla sebzeçiliği yapılmamasının nedenleri ise Çizelge 3.1'de özetlenmiştir.

Çizelge 3.1 Trakya Bölgesinde Tarla Sebzeçiliği Yapılmama Nedenleri

Tarla Sebzeçiliği Yapılmama Nedeni	Üretici sayısı	Oran (%)
Pazarlayabileceğim yer yok	263	79.7
Maliyeti yüksek	37	11.2
Tarımını bilmiyorum	24	7.3
Su yetersiz	6	1.8
TOPLAM	330	100.0

Trakya’da tarla sebzeçiliği yapılmamasının en önemli nedeni (% 79.7) pazar garantisinin olmamasıdır. Sebze tarımının maliyetinin yüksek olduğunu ifade eden üreticiler de olmuştur. Sebze tarımını bilemediğinden dolayı yapmayanların oranı ise (%7.3) çok düşüktür. Tarlada yetişen sebzeler bol su istemesine rağmen suyun yetersizliği nedenler arasında en önemsiz olarak kalmıştır.

Üreticilere “Tarla sebzeçiliği yapmayı düşünürseniz nelerin gerçekleşmesini istersiniz?” şeklinde bir soru sorulmuş ve bu soruya verilen yanıtlar Çizelge 3.2’de gösterilmiştir.

Çizelge 3.2 Tarla Sebzeçiliği Yapmak İçin İstenilenler

İstenilenler	1.Tercih		2.Tercih		3.Tercih	
	Sayı	(%)	Sayı	(%)	Sayı	(%)
Tarımsal bilgi	38	11.5	22	6.7	73	22.1
Ürünü satabilecek bir yer	171	51.8	72	21.8	34	10.4
İyi fiyat	16	4.8	50	15.2	6	1.8
Yeterli su	4	1.2	11	3.3	3	0.9
Girdiler ucuz olursa	44	13.4	9	2.7	205	62.1
Buğday ve ayçiçeğinde sorun olması	57	17.3	166	50.3	9	2.7
TOPLAM	330	100.0	330	100.0	330	100.0

Tarla sebzeçiliği yapmak için öncelikle ürünün satın alınacağı bir yer istenmekte, yani üretici pazarlama sorunu yaşamak istememektedir. Buğday ve ayçiçeği tarımında herhangi bir sorun olursa tarla sebzeçiliğinin yapılacağı ikinci kriter olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarımsal girdilerin ucuz olması ise 3.sırada yer almaktadır.

3.2 Üreticilerin Tarla Sebzeçiliği Hakkındaki Bilgi Düzeyleri

Bu bölümde araştırma kapsamındaki 330 üreticinin tarlada yetiştirilen sebzeler hakkındaki bilgi düzeyleri değerlendirilmiştir. Üreticilerin tarlada en çok yetiştirilen; yazlık sebzelerden domates, biber, patlıcan, kavun, karpuz, kuşkonmaz ve enginar ile kışlık sebzelerden ıspanak ve karnabahar’ın ekim tarihi, ekim derinliği, ekim mesafeleri, gübre miktarı, bakımı ve hasat tarihlerine ait bilgileri sınanmıştır. Bu ürünler geleneksel tarla sebzeleri başlığı altında incelenmiştir.

Araştırma kapsamında ayrıca Türkiye sebze pazarına 1980’li yıllarda giren bazı ürünler de (brokkoli, brüksel lahanası, çikori, kiraz domatesi) ayrı olarak incelenmiştir.

3.2.1 Üreticilerin Geleneksel Sebze Ürünleri Hakkındaki Bilgi Düzeyleri

Bu bölümde tüketimi yaygın olan ve Türkiye genelinde yetiştiriciliği yapılan domates, biber, patlıcan, kavun ve karpuz ile bu ürünlere nazaran daha az tüketilen ve yetiştirilen kuşkonmaz ve enginar hakkında üreticilerin bilgi düzeyleri sınanmıştır.

3.2.1.1 Domates

Trakya’da en çok yetiştirilen sebzelerden biri domates’tir. Domates tarımı daha çok bölgenin Enez, İpsala ve Keşan ilçelerinde yaygınlaşmıştır. Edirne ilinin Enez ilçesinde bulunan “Dardanel Salça Fabrikası” hammadde ihtiyacını bu ilçelerden sağlamaktadır. Üreticiler sözleşmeli üretim yöntemiyle sözkonusu fabrikaya ürün pazarlamaktadırlar. Bu ilçelerin dışında tarla domatesçiliğine pek rastlanmamaktadır.

Üreticilerin domates yetiştiriciliğine yönelik bilgi düzeyleri çeşitli konu başlıklarında incelenmiştir. Üreticilerin domates hakkındaki bilgi düzeyleri Çizelge 3.3’de gösterilmiştir.

Domates, Trakya koşullarında Mart ayında yastıklara ekilmektedir. Nisan ortası-Mayıs ilk haftası gibi de önceden hazırlanan tarlalara dikilmektedir. Üreticiler domatesin ekim tarihini genelde bilmektedirler (% 4

70.9). Ancak domatesin ekim derinliği üreticilerce yanlış bilinmektedir. Domates genelde 1 cm'lik ekim derinliği istemekte iken üreticilerin büyük bir çoğunluğu (% 61.4) genelde “yarım parmak, bir parmak” gibi ölçü birimleri ile ekim derinliğini belirlemektedirler. Bu da Trakya bölgesindeki yetiştiricilerin domatesin ekim derinliğini bilmediğini göstermektedir.

Trakya koşullarında domateste ekim mesafeleri, 80x40 cm sıra arası x sıra üzeri şeklindedir. Bu mesafeyi doğru olarak bilen üreticilerin oranı yanlış bilenlere göre daha fazladır (% 39.9) Buna karşılık fikir belirtmeyen üreticiler de azımsanmayacak bir orandadır (% 31). Domateste gübreleme de çok önemlidir.

Domatesin gübrenmesi için toprağın yapısının çok iyi bilinmesi gereklidir. Bölgedeki üreticilerin % 56'lık gibi büyük bir bölümü hiç toprak tahlili yaptırmadıklarını söylemişlerdir. Hatta % 35.2'lik bir bölümü oluşturan yetiştiriciler de 1 defa yaptırdıklarını ve buna göre toprağa gübre kullandıklarını ifade etmişlerdir. Domatesin gübrenmesi de diğer ürünlere göre farklılık göstermektedir. Genelde Trakya koşulları için dekara 12 kg N, 10 kg P₂O₅, 9 kg'da K kullanılması uygundur. Üreticilere “domates yetiştiriciliği için hangi gübrelerin kullanılması gerekir? “ şeklinde bir soru yöneltilmiş ve bu soruya verilen yanıtlardan sadece % 25.9'luk bir bölümünün doğru olarak bildiği anlaşılmıştır.

Çizelge 3.3 Üreticilerin Domates Üretimi İle İlgili Genel Bilgi Düzeyleri

	Sayı	Oran (%)
Üreticilerin Domatesin Ekim Tarihine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	234	70.9
Yanlış bilen	13	3.8
Hiçbir fikri olmayan	83	25.3
Üreticilerin Domatesin Ekim Derinliğine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	29	8.9
Yanlış bilen	203	61.4
Hiçbir fikri olmayan	98	29.7
Üreticilerin Domatesin Ekim Mesafesine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	132	39.9
Yanlış bilen	96	29.1
Hiçbir fikri olmayan	102	31.0
Üreticilerin Domatesin Gübrenmesine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	86	25.9
Yanlış bilen	82	24.9
Hiçbir fikri olmayan	162	49.2
Üreticilerin Domatesin Bakımına İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	132	39.9
Yanlış bilen	46	13.9
Hiçbir fikri olmayan	152	46.2
Üreticilerin Domatesin Hasat Tarihine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	207	62.6
Yanlış bilen	23	7.0
Hiçbir fikri olmayan	100	30.4

Domatesin yetiştirilme süresi içerisinde en önemli sorunu da bakımdır. Genelde yetiştiricilik dönemi içerisinde hava koşullarına bağlı olarak haftada 1 su ve en az 2 kez çapa yapılarak hem toprak havalandırılmış ve hem de yabancı ot kontrolü yapılmış olur. Tarlalarında domates yetiştiren üreticilerin sayılarının az olmasına rağmen bakım şartlarını bilenlerin oranı bilmeyenlere göre daha fazladır (% 39.9).

Trakya koşullarında domatesin hasat zamanı Temmuz ayından Eylül sonuna kadar devam etmektedir. Zaten araştırma kapsamındaki üreticilerin çoğunluğu da bu tarihleri doğru (% 62.6) olarak bilmektedirler.

Tüm bu açıklamalardan da anlaşılacağı gibi domates tarımı çok iyi bilinmemekle birlikte genelde küçük gibi görünen fakat direkt olarak verimi etkileyen yanlışlar (özellikle bakım ve gübreleme de) yapılmaktadır.

3.2.1.2 Biber

Biber tarımı, bölgenin daha çok gölet ve sulama kanallarının bulunduğu alanlarda yayılmıştır. Özellikle Tekirdağ ilinde Hayrabolu (Karademir barajı), Muratlı (İnanlı göleti) ve Merkez bıyıklı göletinde, Edirne ilinde ise Enez, İpsala ve Keşan ilçelerinde yaygınlaşmıştır. Ayrıca Edirne Lalapaşa, meriç, Süloğlu D.S.İ. ve Köy Hizmetleri Gölet ve Sulama Kanalları etrafındaki arazilerde yetiştirilirken, Kırklarelinde tarla sebzeçiliği boyutundan çok sadece pazar ve kendi ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yetiştirilmektedir. Üreticilerin biber hakkındaki bilgi düzeyleri Çizelge 3.4’de gösterilmiştir.

Üreticiler biberin ekim tarihini genelde bilmektedirler (% 62.7). Ancak domateste olduğu gibi biberin de ekim derinliği üreticilerce yanlış bilinmektedir. Biber genelde 1 cm’lik ekim derinliği istemekte iken üreticilerin büyük bir çoğunluğu (% 52.5) genelde “yarım parmak, bir parmak” gibi ölçü birimleri ile ekim derinliğini belirlemektedirler. Buda bölgedeki yetiştiricilerin biberin ekim derinliğini bilmediğini göstermektedir.

Trakya koşullarında biberin ekim mesafeleri, 75x50 cm sıra arası x sıra üzeri şeklindedir. Bu mesafeyi yanlış olarak bilen üreticilerin oranı doğru bilenlere göre daha fazladır (% 35.5) Buna karşılık fikir belirtmeyen üreticiler de azımsanmayacak bir orandadır (% 38.6). Biberde gübreleme de çok önemlidir. Çünkü ürün kalitesi ile gübreleme direkt ilişkilidir. Biberin gübrelemesi de diğer ürünlere göre farklılık göstermektedir. Genelde Trakya koşulları için dekara 10 kg N, 10 kg P₂O₅, 7 kg’da K kullanılması uygundur. Üreticilere “biber yetiştiriciliği için hangi gübrelerin kullanılması gerekir? “ şeklinde bir soru yöneltilmiş ve bu soruya verilen yanıtlardan sadece % 24.1’luk bir bölümünün doğru olarak bildiği anlaşılmıştır. Dikkat çeken bir husus da biberin gübrelenmesi konusunda hiç fikri olmayanların oranının yüksekliğidir (% 57).

Çizelge 3.4 Üreticilerin Biber Üretimi İle İlgili Genel Bilgi Düzeyleri

	Sayı	Oran (%)
Üreticilerin Biber Ekim Tarihine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	207	62.7
Yanlış bilen	13	3.8
Hiçbir fikri olmayan	110	33.5
Üreticilerin Biber Ekim Derinliğine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	29	8.9
Yanlış bilen	173	52.5
Hiçbir fikri olmayan	128	38.6
Üreticilerin Biber Ekim Mesafesine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	85	25.9
Yanlış bilen	117	35.5
Hiçbir fikri olmayan	128	38.6
Üreticilerin Biber Gübrelemesine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	80	24.1
Yanlış bilen	62	18.9
Hiçbir fikri olmayan	188	57.0
Üreticilerin Biber Bakımına İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	121	36.7
Yanlış bilen	23	7.0
Hiçbir fikri olmayan	186	56.3
Üreticilerin Biber Hasat Tarihine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	182	55.1
Yanlış bilen	19	5.7
Hiçbir fikri olmayan	129	39.2

Biberin yetiştirilmesinde bakım koşulları ürün kalitesini doğrudan etkilemektedir. Genelde yetiştiricilik dönemi içerisinde hava koşullarına bağlı olarak 10 günde 1 su ve en az 2 kez çapa yapılarak hem toprak havalandırılmış ve hem de yabancı ot kontrolü yapılmış olur. Tarlalarında biber yetiştiren üreticilerin sayılarının az olmasına rağmen bakım şartlarını bilenlerin oranı bilmeyenlere göre daha fazladır (% 36.7).

Trakya koşullarında biberin hasat zamanı Temmuz ayından Eylül sonuna kadar devam etmektedir. Zaten araştırma kapsamındaki üreticilerin çoğunluğu da bu tarihleri doğru (% 55.1) olarak bilmektedirler.

Araştırma sonuçlarına göre bölgede biber tarımı, domatese göre daha az bilinmektedir.

3.2.1.3 Patlıcan

Trakya'da patlıcan tarımı bakımından Edirne (özellikle Uzunköprü ilçesi) alan ve üretimde başta gelmekte iken, Tekirdağ' da en yüksek verim alınmaktadır. Bitkisel özellikleri bakımından sulamayı çok sevdiği ve susuz yetiştirildiğinde tatda acılaşıma meydana geldiği için mutlak sulama gereken yerler gerekmektedir. Yetiştiriciliği yapılan illerimizin özellikle gölet ve sulama kanallarının bulunduğu alanlarında dışında tarla yetiştiriciliği yapılamamaktadır. Üreticilerin patlıcan hakkındaki bilgi düzeyleri Çizelge 3.5'dedir.

Patlıcan, Trakya bölgesinde bu familyanın (Solanaceae) en az yetiştirilen ürünüdür. Orjin olarak sıcak bölgelere adapte olan bu ürün daha çok denize yakın karasal olmayan yerlerde yetiştirilmektedir. Patlıcan, Mart ayında yastıklara ekilmektedir. Nisan ortası-Mayıs ilk haftası gibi de önceden hazırlanan tarlalara dikilmektedir. Üreticiler patlıcanın ekim tarihini genelde bilmektedirler (% 47.5). Ancak bu oran domates ve biber olduğu gibi yüksek değildir.

Çizelge 3.5 Üreticilerin Patlıcan Üretimi İle İlgili Genel Bilgi Düzeyleri

	Sayı	Oran (%)
Üreticilerin Patlıcanın Ekim Tarihine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	157	47.5
Yanlış bilen	27	8.2
Hiçbir fikri olmayan	146	44.3
Üreticilerin Patlıcanın Ekim Derinliğine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	121	36.7
Yanlış bilen	48	14.5
Hiçbir fikri olmayan	161	48.8
Üreticilerin Patlıcanın Ekim Mesafesine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	148	44.9
Yanlış bilen	17	5.1
Hiçbir fikri olmayan	165	50.0
Üreticilerin Patlıcanın Gübrelemesine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	65	19.6
Yanlış bilen	46	13.9
Hiçbir fikri olmayan	219	66.5
Üreticilerin Patlıcanın Bakımına İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	82	24.7
Yanlış bilen	27	8.2
Hiçbir fikri olmayan	221	67.1
Üreticilerin Patlıcanın Hasat Tarihine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	136	41.2
Yanlış bilen	21	6.3
Hiçbir fikri olmayan	173	52.5

Patlıcanın ekim derinliği üreticilerce doğru bilinmektedir (% 36.7). Trakya koşullarında patlıcanın ekim mesafeleri, 80x60 cm sıra arası x sıra üzeri şeklindedir. Bu mesafe de üreticilerce iyi bilinmektedir. Patlıcan da.

Trakya koşulları için dekara 17 kg N ve 10 kg P₂O₅ uygulaması yapılmalıdır. Bu şekilde gübreleme yapan üreticilerin oranı da yanlış bilenlerden fazladır.

Patlıcan bakımında ise özellikle sulamaya çok dikkat edilmelidir. Genelde toprak nemi kurumayacak şekilde sulama yapılmalıdır. Aksi halde meyvede acılaşıma meydana gelmektedir. Diğer bakım işlemleri (çapa ve ot kontrolü) domates ve biberle aynıdır. Patlıcanın bakımı da bölge üreticilerince doğru olarak bilinmektedir.

Patlıcanın hasat zamanı Temmuz ortalarından Ağustos sonuna kadar devam etmektedir. Üreticilerin çoğunluğu da bu tarihleri doğru (% 41.2) olarak bilmektedirler.

Araştırma sonuçlarına göre bölgede patlıcan tarımı, az yapılmasına rağmen bilinçli olarak yapılmaktadır. Patlıcan yetiştirmeyen üreticiler patlıcan hakkındaki sorulara genelde “hiçbir fikrim yok” şeklinde yanıt verirken, patlıcan yetiştiren üreticiler de genelde doğru yanıtlar vermişlerdir.

3.2.1.4 Kavun

Bölgenin hemen hemen her yerinde kavun yetiştiriciliği yapılır, ancak kavun tarımı genelde küçük alanlarda olmaktadır. Tarla sebzeçiliği şeklinde en çok Tekirdağ’ da Çorlu, Marmara Ereğlisi, Malkara ile Merkez ilçede, Edirne’de ise Havsa, Meriç, Süloğlu ilçelerinde yaygınlaşmıştır. Üreticilerin kavun hakkındaki bilgi düzeyleri Çizelge 3.6’ da gösterilmiştir.

Çizelge 3.6 Üreticilerin Kavun Üretimi İle İlgili Genel Bilgi Düzeyleri

	Sayı	Oran (%)
Üreticilerin Kavunun Ekim Tarihine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	157	47.5
Yanlış bilen	27	8.2
Hiçbir fikri olmayan	146	44.3
Üreticilerin Kavunun Ekim Derinliğine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	119	36.0
Yanlış bilen	48	14.6
Hiçbir fikri olmayan	163	49.4
Üreticilerin Kavunun Ekim Mesafesine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	148	44.9
Yanlış bilen	17	5.1
Hiçbir fikri olmayan	165	50.0
Üreticilerin Kavunun Gübrelemesine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	65	19.6
Yanlış bilen	46	13.9
Hiçbir fikri olmayan	219	66.5
Üreticilerin Kavunun Bakımına İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	82	24.7
Yanlış bilen	27	8.2
Hiçbir fikri olmayan	221	67.1
Üreticilerin Kavunun Hasat Tarihine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	136	41.1
Yanlış bilen	21	6.4
Hiçbir fikri olmayan	173	52.5

Üreticiler kavunun ekim tarihini ve ekim derinliğini genelde bilmektedirler Kavun gübrelemesi bölgede yeterince bilinmemektedir. Kavun bakımında en önemli konu sulamadır. Aşırı su, mantari hastalıklara sebep olabilmektedir. Hatta bu hastalık yüzünden Trakya’da kavun yetiştiriciliği gittikçe azalmaktadır. Kavunda en az 2 kez çapa yapılır fakat bitki kol atma döneminden sonra sıra arası ve sıra üzeri kapandığı için bu dönemden önce çapalama mutlaka bitirilmelidir. Bu koşullar genelde üreticiler tarafından bilinmektedir.

Trakya koşullarında kavunun hasat zamanı Temmuz ayından Eylül sonuna kadar devam etmektedir. Zaten araştırma kapsamındaki üreticilerin çoğunluğu da bu tarihleri doğru (% 41.1) olarak bilmektedirler.

Tüm bu açıklamalardan da anlaşılacağı gibi bölgede kavun tarımı genelde bilinmektedir.

3.2.1.5 Karpuz

Trakya'da geçmişte en fazla yetiştirilen sebzelerden biri olan karpuz özellikle Tekirdağ bölgesine iyi adapte olmuş hatta ilin adını taşıyan karpuz çeşidi (Tekirdağ Karpuzu) de bulunmaktadır. Ancak daha sonraları Trakya topraklarında Mildiyö gibi hastalıklardan dolayı bu çeşit neredeyse birkaç lokal bölge (Naip, Yazır köyleri) hariç neredeyse kaybolmuştur. Tekirdağ dışında ayrıca Özellikle Edirne ye bağlı Uzunköprü' de ekonomik anlamda Karpuz tarla sebzeçiliği şeklinde yetiştirilir. Üreticilerin Karpuz hakkındaki bilgi düzeyleri Çizelge 3.7'de gösterilmiştir.

Çizelge 3.7 Üreticilerin Karpuz Üretimi İle İlgili Genel Bilgi Düzeyleri

	Sayı	Oran (%)
Üreticilerin Karpuzun Ekim Tarihine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	185	56.1
Yanlış bilen	24	7.2
Hiçbir fikri olmayan	121	36.7
Üreticilerin Karpuzun Ekim Derinliğine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	94	28.6
Yanlış bilen	40	12.1
Hiçbir fikri olmayan	196	59.3
Üreticilerin Karpuzun Ekim Mesafesine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	159	48.2
Yanlış bilen	11	3.3
Hiçbir fikri olmayan	160	48.5
Üreticilerin Karpuzun Gübrelemesine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	70	21.3
Yanlış bilen	39	11.6
Hiçbir fikri olmayan	221	67.1
Üreticilerin Karpuzun Bakımına İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	93	28.3
Yanlış bilen	20	6.1
Hiçbir fikri olmayan	217	65.6
Üreticilerin Karpuzun Hasat Tarihine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	151	45.9
Yanlış bilen	24	7.2
Hiçbir fikri olmayan	155	46.9

Karpuz tarımı da kavun tarımına benzemektedir. Sadece ekim mesafeleri ve gübrelemesi biraz farklıdır. Karpuz, Trakya koşullarında Nisan ayında plastik torbalara tohum ekimi ile başlamaktadır. Mayıs ortasında ise tarlada hazırlanan ocaklara dikilmektedir. Üreticiler karpuzun ekim tarihini genelde bilmektedirler (% 56.1). Ekim derinliği de doğru olarak bilinmektedir.

Trakya koşullarında karpuzda ekim mesafeleri, ocaklar arası 1.5-2.5 m, ocak üzeri 50-75 cm şeklinde değişebilmektedir. Üreticiler bu sınırlar arasında kalan dikim mesafelerini doğru olarak bilmektedirler (% 48.2). Karpuz gübrelemesinde Trakya koşulları için dekara 10-15 kg N, 10-15 kg P₂O₅, 15-20 kg'da K kullanılması uygundur. Karpuz gübrelemesi bölgede tam olarak bilinmemekle birlikte genelde bilinmektedir.

Karpuzda da kavunda olduğu gibi en az 2 kez çapa yapılır fakat bitki kol atma döneminden sonra sıra arası ve sıra üzeri kapandığı için bu dönemden önce çapalama mutlaka bitirilmelidir. Bu koşullar genelde üreticiler tarafından bilinmektedir (% 28.3).

Trakya koşullarında karpuzun hasat zamanı Temmuz ayından Eylül sonuna kadar devam etmektedir. Zaten araştırma kapsamındaki üreticilerin çoğunluğu da bu tarihleri doğru (% 45.9) olarak bilmektedirler.

Tüm bu açıklamalardan da anlaşılacağı gibi bölgede karpuz tarımı genelde bilinmektedir. Zaten karpuz bölgede en çok yetiştirilen sebzeler arasında yer almaktadır.

3.2.1.6 Ispanak

Üreticilerin ıspanak hakkındaki bilgi düzeyleri Çizelge 3.8’de gösterilmiştir.

Çizelge 3.8 Üreticilerin Ispanak Üretimi İle İlgili Genel Bilgi Düzeyleri

	Sayı	Oran (%)
Üreticilerin Ispanağın Ekim Tarihine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	98	29.7
Yanlış bilen	52	15.8
Hiçbir fikri olmayan	180	54.5
Üreticilerin Ispanağın Ekim Derinliğine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	21	6.4
Yanlış bilen	102	30.9
Hiçbir fikri olmayan	207	62.7
Üreticilerin Ispanağın Ekim Mesafesine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	83	25.3
Yanlış bilen	25	7.6
Hiçbir fikri olmayan	222	67.1
Üreticilerin Ispanağın Gübrelemesine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	56	17.1
Yanlış bilen	31	9.5
Hiçbir fikri olmayan	243	73.4
Üreticilerin Ispanağın Bakımına İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	69	20.9
Yanlış bilen	17	5.1
Hiçbir fikri olmayan	244	74.0
Üreticilerin Ispanağın Hasat Tarihine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	75	22.8
Yanlış bilen	44	13.3
Hiçbir fikri olmayan	211	63.9

Üreticiler ıspanağın ekim tarihini genelde bilmektedirler (% 29.7). Ancak ıspanak tohumunun ekim derinliği üreticilerce yanlış bilinmektedir. Ispanağın ekim mesafesi ve gübrelemesi de genelde bilinmektedir.

3.2.1.7 Karnabahar

Karnabaharın ekim tarihi genelde bilinmekte ancak ekim derinliği yanlış bilinmektedir. Bunun en büyük nedeni karnabaharın Trakya’da tarımının neredeyse hiç yapılmamasıdır. Trakya bölgesinde kurulan meyve-sebze pazarlarına bile karnabahar Ege ve Karadeniz bölgelerinden gelmektedir. Buna benzer olarak gübrelemesi, bakımı ve hasat tarihi de bilinmektedir (Çizelge 3.9).

Çizelge 3.9 Üreticilerin Karnabahar Üretimi İle İlgili Genel Bilgi Düzeyleri

	Sayı	Oran (%)
Üreticilerin Karnabahar Ekim Tarihine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	37	11.2
Yanlış bilen	21	6.4
Hiçbir fikri olmayan	272	82.4
Üreticilerin Karnabahar Ekim Derinliğine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	11	3.3
Yanlış bilen	39	11.8
Hiçbir fikri olmayan	280	84.9
Üreticilerin Karnabahar Ekim Mesafesine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	36	10.8
Yanlış bilen	10	3.1
Hiçbir fikri olmayan	284	86.1
Üreticilerin Karnabahar Gübrelemesine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	27	8.2
Yanlış bilen	17	5.1
Hiçbir fikri olmayan	286	86.7
Üreticilerin Karnabahar Bakımına İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	31	9.5
Yanlış bilen	11	3.2
Hiçbir fikri olmayan	288	87.3
Üreticilerin Karnabahar Hasat Tarihine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	33	10.0
Yanlış bilen	13	3.9
Hiçbir fikri olmayan	284	86.1

3.2.1.8 Kuşkonmaz

Trakya bölgesinde kuşkonmaz tarımı neredeyse hiç yapılmamaktadır. Bundan ötürü kuşkonmazın ekim derinliği, ekim mesafesi, gübrelemesi ve bakımı gibi teknik konular üreticilerce bilinmemektedir. Ancak kuşkonmazın ekim ve hasat tarihi birçok üretici tarafından bilinmektedir (Çizelge 3.10). Bunlar daha çok orta yaşın üzerindeki üreticilerdir. Çünkü bölgede kuşkonmaz 1950 ve 1960'lı yıllarda ekilmiştir.

Çizelge 3.10 Üreticilerin Kuşkonmaz Üretimi İle İlgili Genel Bilgi Düzeyleri

	Sayı	Oran (%)
Üreticilerin Kuşkonmaz Ekim Tarihine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	83	25.2
Yanlış bilen	11	3.3
Hiçbir fikri olmayan	236	71.5
Üreticilerin Kuşkonmaz Ekim Derinliğine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	8	2.5
Yanlış bilen	12	3.6
Hiçbir fikri olmayan	310	93.9
Üreticilerin Kuşkonmaz Ekim Mesafesine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	6	1.8
Yanlış bilen	8	2.4
Hiçbir fikri olmayan	318	96.4
Üreticilerin Kuşkonmaz Gübrelemesine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	8	2.5
Yanlış bilen	13	3.9
Hiçbir fikri olmayan	309	93.6
Üreticilerin Kuşkonmaz Bakımına İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	12	3.6
Yanlış bilen	10	3.1
Hiçbir fikri olmayan	308	93.3
Üreticilerin Kuşkonmaz Hasat Tarihine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	33	10.0
Yanlış bilen	11	3.3
Hiçbir fikri olmayan	286	86.7

3.2.1.9 Enginar

Çizelge 3.11 Üreticilerin Enginar Üretimi İle İlgili Genel Bilgi Düzeyleri

	Sayı	Oran (%)
Üreticilerin Enginar Dikim Tarihine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	101	30.6
Yanlış bilen	27	8.2
Hiçbir fikri olmayan	202	61.2
Üreticilerin Enginar Dikim Derinliğine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	29	8.8
Yanlış bilen	34	10.3
Hiçbir fikri olmayan	267	80.9
Üreticilerin Enginar Dikim Mesafesine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	24	7.3
Yanlış bilen	36	10.9
Hiçbir fikri olmayan	270	81.8
Üreticilerin Enginar Gübrelemesine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	16	4.9
Yanlış bilen	36	10.9
Hiçbir fikri olmayan	278	84.2
Üreticilerin Enginar Bakımına İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	18	5.5
Yanlış bilen	33	10.0
Hiçbir fikri olmayan	279	84.5
Üreticilerin Enginar Hasat Tarihine İlişkin Bilgi Düzeyleri		
Doğru bilen	106	32.1
Yanlış bilen	10	3.1
Hiçbir fikri olmayan	214	64.8

Trakya bölgesinde enginar tarımı Enez ilçesinde ve Tekirdağ Merkezine ait birkaç köyün (Gazioğlu, Karaevli ve Naip) dışında yapılmamaktadır. Türkiye genelinde ise Bursa ve İzmir gibi illerde yetiştirilmekte olan bir sebze olan enginar pazar değeri yüksek olan bir üründür. Konservesi de çok yapılan bir ürün olan enginar kendine has bir yeme tadıyla Türk halkının beğenisini kazanmıştır.

Trakya bölgesi enginar tarımına uygun koşullara sahiptir. Özellikle deniz kıyısı gibi ılıman bir iklimin bulunduğu Tekirdağ ve Saros körfezi ilçe ve köylerinde rahatlıkla yetiştirilebilir. İstanbul Meyve ve Sebze halinde yapılan araştırmada enginarın önemli bir pazarlama sorununun bulunmadığı anlaşılmıştır. Üreticilerin enginar hakkındaki bilgi düzeyleri de araştırma kapsamında incelenmiş ve Çizelge 6.15’de gösterilmiştir.

Enginar, bölgede kuşkonmaza nazaran daha fazla bilinen ve tarımı yapılan bir üründür. Buna rağmen enginar tarımının yanlış yapıldığı da ortaya çıkmaktadır. Enginarın ekim ve hasat tarihi genelde bilinmesine rağmen 5-6 cm olan ekim derinliği, 1x1 olan sıra arası ve sıra üzeri mesafeleri, 10-15 kg saf N, 10-20 kg P₂O₅ ve 15-20 kg K düzeyleri genelde yanlış bilinmektedir. Enginarın yetiştirilme tekniğine uyulmaması birim alandan elde edilen verimi ve kaliteyi düşürmektedir.

3.3 Üreticilerin Türkiye Pazarına Yeni Giren Sebzeler Hakkındaki Bilgi Düzeyleri

Uzun yıllardan beri fakültelerde “sebze” derslerinde sadece anlatılan brokkoli, brüksel lahanası, çikori, kiraz domatesi gibi sebzeler özellikle 1980’li yılların sonundan itibaren Türkiye manavlarında görünmeye başlamıştır. Perakendecilik sektörünün gelişmesiyle birlikte özellikle Carrefour, Continent ve Metro gibi yabancı hipermarketlerin Türkiye’ye yatırımlar yapmaları bu sebzelerin de tüketicilere sunulmasına neden olmuştur.

Bu ürünlerin üreticiler tarafından tanınıp, bilindiğini ve hatta yetiştirilip yetiştirilmediğini öğrenebilmek için araştırma kapsamında bu ürünlere de yer verilmiştir.

3.3.1 Brokkoli

Trakya bölgesinde tarımı yapılmamasına rağmen, özellikle 1990'lı yılların ikinci yarısından itibaren ülkemizde ekonomik anlamda yetiştirilmeye başlanan brokkoli Türkiye'de Yalova ve Antalya civarında yetiştirilmekte olan bir sebzedir. Brokkoli, lahanagiller familyasından olduğundan lahananın pişirildiği her yemek türünde lahananın yerine geçen bir sebzedir. Önceleri İstanbul, İzmir ve Ankara gibi büyük tüketim merkezlerinde sadece lüks lokanta ve hipermarketlerde vasıtasıyla piyasaya giren brokkoli, daha sonraları üretimin de artmasıyla semt pazarı, manav ve marketlerde satılan bir ürün konumuna gelmiştir.

Trakya toprakları brokkoli tarımına çok uygun koşullarda olmasına rağmen, bu ürünün ekilişi istatistiklere girebilecek kadar bir alan dahi oluşturamamıştır. Bölgede bazı meraklı üreticiler tarafından brokkoli yetiştirilmektedir. İstanbul Meyve ve Sebze halinde yapılan araştırmada brokkolinin önemli bir pazarlama sorununun bulunmadığı anlaşılmıştır.

Brokkoli, hakkında üreticilere ekim tarihi, ekim derinliği, gübrelemesi, bakımı ve hasat tarihi gibi teknik konular sorulmamıştır. Çünkü brokkoli tarımı bölgede neredeyse hiç yapılmamaktadır. Ancak araştırmaya başlamadan önce yapılan çalışmalarda brokkoli, brüksel lahanası, kiraz domatesi, kuşkonmaz ve enginar gibi sebzelerin önemli bir pazar sorunlarının bulunmadığı ve üreticiye yüksek gelir getirdiği öğrenilmiştir. Bu nedenle üreticilerin sadece bu ürünler hakkındaki bilgi düzeyleri sınanmış ve Çizelge 3.12'de gösterilmiştir.

Çizelge 3.12 Üreticilerin Brokkoli Üretimi İle İlgili Genel Bilgi Düzeyleri

Duymadım		Duydum		Gördüm		Yetiştirdim		Toplam	
Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
299	90.6	22	6.7	9	2.7	0	0	330	100.0

Çizelge 3.12'den de anlaşılacağı gibi brokkoli, Trakya bölgesi üreticileri tarafından hiç yetiştirilmediği için bilinmeyen bir sebzedir (% 90.6). Ancak brokkoliyi duyan ve gören yetiştiricilerin bulunması, bu sebzenin tarımının ve pazar olanaklarının üreticiye aktarılması ile Trakya tarımında kendine yer bulabilecektir. Bu ürünün bölge ürün desenine girmesi kışlık sebze ürün çeşitliliğini artırarak hem arazilerin daha iyi değerlendirilmesine hem de ülke ekonomisine büyük katkılar sağlayabilecektir.

3.3.2 Brüksel Lahanası

Brokkoli gibi Trakya bölgesinde tarımı sadece Tekirdağ Merkez ve Şarköy ilçelerinde 1-2 köyde tarımı yapılan Brüksel lahanası Türkiye'de İzmit, Bursa ve İzmir gibi illerde yetiştirilmekte olan bir sebzedir. Brüksel lahanası, bilinen lahanagiller familyasındaki lahanalardan bir farkı olmadığı gibi ıslah sonucu elde edilmiştir. Dolayısıyla lahananın pişirildiği her yemek türünde kullanılabilir. Brüksel lahanası da 1980'li yıllarda ithalat yoluyla yurdumuza girerek sadece İstanbul, İzmir ve Ankara gibi büyük tüketim merkezlerinde lüks lokanta ve bazı marketlerde satılmaktaydı. 1995 yılından sonra yurtiçinde üretilmeye başlanmasıyla birçok tüketim merkezinde satılan bir ürün konumuna gelmiştir.

Trakya'da lahanagiller familyası rahatlıkla yetiştirilebildiğinden bölge brüksel lahanasının tarımına çok uygun koşullara sahiptir. İstanbul Meyve ve Sebze halinde yapılan araştırmada brüksel lahanasının da önemli bir pazarlama sorununun bulunmadığı anlaşılmıştır. Üreticilerin brüksel lahanası hakkındaki bilgi düzeyleri de araştırma kapsamında incelenmiş ve Çizelge 3.13'de gösterilmiştir.

Çizelge 3.13 Üreticilerin Brüksel Lahanası Üretimi İle İlgili Genel Bilgi Düzeyleri

Duymadım		Duydum		Gördüm		Yetiştirdim		Toplam	
Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
244	74.0	39	11.9	47	14.1	0	0	330	100.0

Brüksel lahanası da brokkoli gibi bölge üreticisi tarafından bilinmeyen bir kışlık sebzedir. Ancak brokkoliye nazaran daha çok duyulan (% 11.9) ve görülen (% 14.1) bir üründür.

3.3.3 Çikori

Bölgede tarımı hiç yapılmayan bir ürün olan çikori de lahanagiller familyasındandır. Çikori yetiştiriciliği ülkemizde de hiç yapılmamaktadır. Sadece İstanbul'daki bazı lüks otel ve lokantalar özellikle Kuzey Avrupa ülkelerinden çikori ithal etmektedirler. Besin değerinin yüksekliği ve yetiştiriciliğinin kolaylığından çikorinin Trakya bölgesine adaptasyonu zor olmayacaktır. Ancak İstanbul Meyve ve Sebze halinde yapılan araştırmada çikorinin pek tanınmayan bir ürün olduğu anlaşılmıştır. Bu ürünü tanıyan 7-8 sebze komisyoncusu ise çikorinin yurtiçinde yetiştirilmesi mümkün olursa önemli bir pazarlama sorununun olmayacağını özellikle belirtmişlerdir.

Çizelge 3.14 Üreticilerin Çikori Üretimi İle İlgili Genel Bilgi Düzeyleri

Duymadım		Duydum		Gördüm		Yetiştirdim		Toplam	
Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
322	97.7	8	2.3	0	0	0	0	330	100.0

3.3.4 Kiraz Domatesi

Trakya bölgesinde tarımı hiç yapılmayan ancak serada domates yetiştiren bazı üreticiler tarafından tercih edilip yetiştirilen bir ürün olup domatesle aynı familyadandır. Kiraz domatesi yetiştiriciliği ülkemizde özellikle Yalova ve Antalya yaygın olarak yapılmaktadır. Kiraz domatesinin piyasada talep görmesinin temel nedeni özellikle şiş kebaplarda ve garnitürlerde salata olarak kullanılmasıdır. Zaten İstanbul Meyve ve Sebze halinde kiraz domatesi önemli bir pazara sahiptir. Kiraz domatesi, brokkoli, brüksel lahanası ve çikoriye göre bölgede daha iyi bilinen hatta tarımı yapılan bir sebzedir. Kiraz domatesinin gelecekte bölgede daha fazla yaygınlaşacağı anlaşılmıştır.

Çizelge 3.15 Üreticilerin Kiraz Domatesi Üretimi İle İlgili Genel Bilgi Düzeyleri

Duymadım		Duydum		Gördüm		Yetiştirdim		Toplam	
Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
262	84.2	30	9.0	22	6.8	16	4.8	330	100.0

4. Trakya'da Tarla Sebzeçiliği Yapılmasının Üreticiye Sağlayabileceği Getiriler

Bu bölümde, Trakya'da klasik olarak yapılan tarla tarımından (ayçiçeği ve buğday) üreticinin elde ettiği gelir ile tarla sebzeçiliği yapmasından ötürü elde edebileceği gelirler karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmanın amacı; tarla sebzeçiliğinin alternatif ürünlerle (buğday, ayçiçeği, ş.pancar ve çeltik) karşılaştırmalı ekonomik analizini yaparak tarla sebzeçiliğinin üretici gelirine olabilecek etkilerini tespit edebilmek şeklinde özetlenebilir.

4.1 Sebzelerde Üretim Döneminin Uygunluğu

Trakya'da bir üretim döneminde (1 yıl) ancak bir ürünün tarımı (ayçiçeği veya buğday) yapılmakta, bir ürün dahi olsa araziler yine de boş kalabilmektedir. Bölgede sulama olanağı daha fazla olan yörelerde ise

ş.pancarı ve çeltik tarımı yapılmaktadır. Çizelge 3.16'da ayçiçeği, buğday, ş.pancarı ve çeltiğin yıl içerisinde hangi aylarda arazilerde kaldığı gösterilmiştir.

Çizelge 3.16 Aylara Göre Trakya Bölgesinde Buğday, Ayçiçeği, Ş.Pancarı ve Çeltik Tarımı

Ürün	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
Buğday	*	*	*	*	*	*	*			*	*	*
Ayçiçeği					*	*	*	*	*			
Ş.Pancarı				*	*	*	*	*	*	*	*	
Çeltik					*	*	*	*	*	*		

Çizelge 3.16'dan da anlaşılacağı gibi buğday tarımı yapıldığı yıl belki tarla sebzeçiliği mümkün olamayabilir, çünkü araziler ancak 2 ay boş kalabilmektedir. Ancak ayçiçeği ve çeltik tarımı yapıldığı yıl tarlalar en az 6 ay boş kalmaktadır. Bu süre içerisinde rahatlıkla tarla sebzeçiliği yapılabilir. Çizelge 3.17'de bölgede tarımı yapılabilecek tarla sebzelerinin yetiştirilme ayları gösterilmiştir.

Çizelge 3.17 Aylara Göre Trakya Bölgesinde Tarla Sebzeçiliği Yapılabilecek Ürünler

Ürün	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
Domates				*	*	*	*					
Biber				*	*	*	*					
Patlıcan				*	*	*	*	*	*	*		
Kavun					*	*	*					
Karpuz					*	*	*					
Ispanak			*	*					*	*	*	*
Karnabahar									*	*	*	*
Kuşkonmaz									*	*	*	*
Enginar			*	*	*							
Brokoli			*	*	*							
Brüksel L.										*	*	*
Çikori			*	*	*	*	*					
K.Domatesi				*	*	*	*					

Çizelge 3.17'den de anlaşılacağı gibi tarlada yetiştirilebilen sebzeler, arazileri uzun sürelerle meşgul etmemektedirler. Tam tersine çok kısa dönemlerde rahatlıkla ayçiçeği-buğday münavebesinde dahi yer alabilirler. Çizelge 3.18'de Trakya bölgesi için uygun olabilecek üretim münavebeleri birkaç örnekle 3 yıl üzerinden kısaca açıklanmıştır.

ÖRNEK 1

Çizelge 3.18 Trakya Bölgesinde Tarla Bitkileri ve Sebze Üretim Münavebesi

YILLAR	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
1.yıl					Ayç.	Ayç.	Ayç.	Ayç.	Ayç.	Buğday	Buğday	Buğday
2.yıl	Buğday	Buğday	Buğday	Buğday	Buğday	Buğday	Buğday		Ispanak K.bahar Brüksel	Ispanak K.Bahar Brüksel	Ispanak K.Bahar Brüksel	Ispanak K.Bahar Brüksel
3.yıl			Ispanak Enginar B.koli	Ispanak Enginar B.koli	Ispanak Enginar B.koli	Kavun Karpuz	Kavun Karpuz			Buğday	Buğday	Buğday

ÖRNEK 2

Çizelge 3.19 Trakya Bölgesinde Tarla Bitkileri ve Sebze Üretim Münavebesi

YILLAR	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
1.yıl			Ispanak	Ispanak	Kavun Karpuz	Kavun Karpuz	Kavun Karpuz			Buğday	Buğday	Buğday
2.yıl	Buğday	Buğday	Buğday	Buğday	Buğday	Buğday	Buğday		Ispanak K.bahar Brüksel	Ispanak K.Bahar Brüksel	Ispanak K.Bahar Brüksel	Ispanak K.Bahar Brüksel
3.yıl				Ayç.	Ayç.	Ayçiçeği	Ayçiçeği	Ayçiçeği	Ispanak K.bahar Brüksel	Ispanak K.bahar Brüksel	Ispanak K.bahar Brüksel	Ispanak K.bahar Brüksel

ÖRNEK 3

Çizelge 3.20 Trakya Bölgesinde Tarla Bitkileri ve Sebze Üretim Münavebesi

YILLAR	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
1.yıl			Enginar Brokkoli K.Dom.	Enginar Brokkoli K.Dom.	Enginar Brokkoli K.Dom.	Enginar Brokkoli K.Dom.	Enginar Brokkoli K.Dom.			Buğday	Buğday	Buğday
2.yıl	Buğday	Buğday	Buğday	Buğday	Buğday	Buğday	Buğday		Ispanak K.bahar Brüksel	Ispanak K.bahar Brüksel	Ispanak K.bahar Brüksel	Ispanak K.bahar Brüksel
3.yıl			Ispanak	Ispanak	Ayçiçeği	Ayçiçeği	Ayçiçeği	Ayçiçeği				

ÖRNEK 4

Çizelge 3.21 Trakya Bölgesinde Tarla Bitkileri ve Sebze Üretim Münavebesi

YILLAR	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
1.yıl			Ispanak	Ispanak	Kavun Karpuz	Kavun Karpuz	Kavun Karpuz		Ispanak K.bahar Brüksel	Ispanak K.bahar Brüksel	Ispanak K.bahar Brüksel	Ispanak K.bahar Brüksel
2.yıl			Ispanak	Ispanak	Ayçiçeği	Ayçiçeği	Ayçiçeği	Ayçiçeği	Ayçiçeğ	Buğday	Buğday	Buğday
3.yıl	Buğday	Buğday	Buğday	Buğday	Buğday	Buğday	Buğday		Ispanak K.bahar Brüksel	Ispanak K.bahar Brüksel	Ispanak K.bahar Brüksel	Ispanak K.bahar Brüksel

Örnekleri rahatlıkla çoğaltabiliriz. Ancak verilen 4 örnekten de anlaşılacağı gibi bölgede 1 yılda en az 2 defa ürün yetiştirilebilir. Hatta sadece sebze üretimi yaparak yılda 3 defa da ürün alınması (Örnek 4) mümkün olabilmektedir. Bu da önemli bir kıt kaynak olan “toprak”tan maksimum yararlanılmasını sağlar. Aynı zamanda sebzeçilik yapılarak üretici gelirinin artmasına yol açabilir.

4.2 Sebzeçilikte Üretim Maliyetlerinin ve Gelirlerin Uygunluğu

Trakya bölgesinde pazar şansı ve pazarlama olanağı daha sorunsuz olan ayçiçeği, buğday, ş.pancar ve çeltik üreticilerce tercih edilmektedir. Ancak bu ürünlerin üretim maliyetleri, sebzelerden farklı değil, hatta sebzelere göre daha fazla olup dekara getirileri sebzelere nazaran daha azdır. Bunu açıklayabilmek için araştırma kapsamında yeralan 330 üreticiden yaklaşık 85 tanesi ile yapılan “üretim maliyeti” anketleri bize önemli fikir vermektedir. Bu üreticilerle “üretim maliyetleri” yöntemine göre sebze ve diğer ürünlerin tarımını yapması sonucu elde edilen dekara gelirler Çizelge 3.22’de gösterilmiştir.

Çizelge 3.22’de bölgede üretilen tarla bitkileri ve sebzelerin üretim maliyetleri ve gelirleri gösterilmiştir. Bu karşılaştırma “sulu tarım” koşulları dikkate alınarak yapılmıştır. Ayçiçeği satış fiyatlarında Trakya Birlik Genel Müdürlüğünün, buğday ve çeltik’te Toprak Mahsulleri Ofisinin, ş.pancarında Pankobirlik Genel Müdürlüğü’nün, sebzelerde ise Edirne, Keşan ve Çorlu Hal Müdürlüklerinin 2000 yılı kayıtları dikkate alınmıştır. Hesaplamalarda enflasyon faktöründen fazla etkilenmemek için net gelirler \$ cinsinden de (ortalama \$ kuru 1 milyon TL alınmıştır) hesaplanmıştır.

Çizelge 3.22 Trakya’da Tarlada Üretilen Ürünlerle İlgili Ekonomik Bilgiler (2000)

Ürün Adı	Verim (kg/da)	Maliyet (TL/kg)	Satış fiyatı (TL/kg)	Dekara Maliyet (TL/da)	GSÜD (TL/da)	Dekara net kâr (TL/da)	Dekara net kâr (\$/kg)
Ayçiçeği (sulu)	300	169.570	205.000	50.871.000	61.500.000	10.629.000	10.63
Ayçiçeği (kuru)	150	232.700	205.000	34.905.000	30.750.000	- 4.155.000	- 4.16
Buğday (sulu)	500	75.050	93.000	37.525.000	46.500.000	8.975.000	8.98
Buğday (kuru)	400	86.675	93.000	34.670.000	37.200.000	2.530.000	2.53
Ş.Pancar	5500	34.000	33.750	187.000.000	185.625.000	- 1.375.000	- 1.38
Çeltik	701	271.000	320.000	189.971.000	224.320.000	34.349.000	34.35
Domates	5000	52.916	179.631	264.580.000	350.000.000	85.420.000	85.42
Biber	3000	243.813	363.840	368.000.000	390.000.000	22.000.000	22.00
Patlıcan	3000	210.760	312.271	241.000.000	330.000.000	89.000.000	89.00
Kavun	2500	84.608	150.000	211.520.000	250.000.000	38.480.000	38.48
Karpuz	4000	49.742	80.000	198.968.000	240.000.000	41.032.000	41.03
Lahana	5000	53.804	82.500	269.020.000	300.000.000	30.980.000	30.98
Karnabahar (adet)	1800	163.814	350.000	294.865.200	306.000.000	11.134.800	11.13

Çizelge 3.22'den de anlaşılacağı gibi dekara en yüksek net gelir yazlık bir sebze olan patlıcan'dan (89 milyon TL/da) sağlanmaktadır. Patlıcan'dan sonra yine yazlık bir sebze olan "Domates" en yüksek net geliri (85.4milyon TL/da) getirmektedir. Bölgenin klasik ürünlerinden olan buğday ise sebzelerle karşılaştırılmayacak oranda düşük bir gelir (2.5 milyon TL/da) getirmiştir. Şekerpancari üreticileri ise 2000 yılında zarar (-1.4 milyon TL/da) etmişlerdir. Üreticilerin örgütlü olmaları durumunda dekardan elde edecekleri gelirlerin daha da artacağı şüphesizdir. Çünkü üreticiler bu ürünleri daha çok aracilar vasıtasıyla pazarlamaktadırlar. Üreticiler ürünlerini doğrudan toptancı halleri veya perakendeciler üzerinden pazarlarsa yani aracilar ortadan kalkarsa gerek üretici geliri artacak gerekse tüketicilerin bu ürünlere ödedikleri yüksek fiyatlar aşağılara inecektir.

Sebzecilikte en önemli üretim maliyeti işgücüdür. Buna karşılık üretim döneminin kısıtlılığı yılda 2-3 defa farklı sebzelerin tarımına izin vermektedir. Gerek bundan dolayı gerekse maliyetlerinin neredeyse aynı olması ve üreticiye sağladığı gelirler bakımından sebzecilik bölge üreticisine iyi bir alternatif olabilecektir.

SONUÇ

Trakya Bölgesi'nde sebzeciliğin yoğun olarak yapılması için önemli bir engel bulunmamaktadır. Bu bölgede sebze üretiminin artması yöreye canlılık getirecektir. Sebze üretiminin artması, dondurulmuş gıda ve konserve fabrikalarının kurulmasına da neden olabilir. Bununla beraber bu fabrikalar sebze üretiminin artmasına neden olacaktır. Böylece yeni iş sahaları gelişebilir ve nüfus bakımından en yoğun bölge olan Marmara Bölgesi, sebze çeşitlerinden ucuz bir şekilde yararlanabilir. Ayrıca, Trakya'nın Avrupa devletleriyle sınır oluşturması, ihracat bazında dikkat çekici bir özellik taşımaktadır. İşte bu bağlamda bazı konulara değinmekte fayda vardır.

Trakya bölgesinde sebze tarımı yapılmaması için hiçbir neden bulunmamaktadır. Bölgede sulama olanağı yüksektir, üreticilerin sebzelerin yetiştirilmesi konusundaki bilgileri yeterlidir. Ayrıca en önemli konu olan "pazar" sorunu bulunmamaktadır. Çünkü bölgede sınırlı da olsa 4 adet (Edirne, Keşan, Çorlu ve Kırklareli) Meyve-Sebze Hali 1 adette neredeyse Türkiye'nin ihtiyacını sağlayan büyük bir Meyve-Sebze Hali (İstanbul-Bayrampaşa) bulunmaktadır.

Trakya bölgesinde sebze tarımının geliştirilmesi için en önemli görev üreticiye düşmektedir. Üreticiler en azından arazilerin boş kaldığı dönemlerde tarla sebzeciliği yapabilirler.